

Finančné nástroje súvisiace s udržateľným cestovným ruchom a adaptačnými opatreniami na zmenu klímy

Foto: R. Blaško

OBSAH

Úvod	4
I. Fondy a programy financovania zamerané na adaptačné opatrenia na zmenu klímy	7
1. Fondy a programy EÚ	7
2. Fondy a programy na národnej úrovni	14
3. Štátny rozpočet	16
4. Doplnkové zdroje	17
5. Privátne zdroje	18
II. Fondy a programy financovania udržateľného cestovného ruchu	21
1. Fondy a programy z EÚ	21
2. Národné fondy a programy zo Slovenska	26
3. Štátny rozpočet a rozpočty samospráv	27
4. Iné finančné zdroje	28
Zoznam internetových odkazov na grantové výzvy	29

Použité skratky

APVV	Agentúra na podporu výskumu a vývoja
CR	cestovný ruch
DIGITAL	Program Digitálna Európa
EBOR	Európska banka pre obnovu a rozvoj
EF	Environmentálny fond
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja
EHP	Európsky hospodársky priestor
EIB	Európska investičná banka
EK	Európska komisia
EPFRV	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
ESF+	Európsky sociálny fond+
EÚ	Európska únia
EÚS	Európska územná spolupráca
FST	Fond na spravodlivú transformáciu
HE	Horizont Európa
KEGA	Kultúrna a edukačná agentúra
KF	Kohézny fond
MSP	malé a stredné podniky
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky
Nadácia SPP	Nadácia Slovenského plynárenského priemyslu
POO	Plán obnovy a odolnosti Slovenskej republiky
SAV	Slovenská akadémia vied
SR	Slovenská republika
UCR	udržateľný cestovný ruch
VEGA	Vedecká grantová agentúra
VSE	Východoslovenská energetika
VÚC	vyšší územný celok
ZVF	Zelený vzdelávací fond

Úvod

Cestovný ruch (CR) je odvetvie hospodárstva, ktoré má interdisciplinárny charakter, lebo je priamo prepojený s ďalšími hospodárskymi odvetviami (napr. doprava, služby, poľnohospodárstvo, výskum), krajinou, kultúrou, históriou, prírodou, infraštruktúrou cestovného ruchu, regionálnym rozvojom, plánovaním, zdravím, politickou situáciou, aktérmi a ďalšími subjektmi.

V kontexte zmeny klímy patrí počasie a klíma k jedným z najvýznamnejších faktorov, ktoré majú kľúčový vplyv na výber dovolenky, na pobyt návštevníkov v destinácii i na turistickú sezónu.

Na plánovanie dovolenky predstavuje preto nepredvídateľné počasie, vyplývajúce zo zmeny klímy, značnú výzvu. Nepravidelné striedanie vyšších a nižších denných i mesačných teplôt, sucha a záplav spolu so stupňovaním extrémnych poveternostných podmienok zvyšuje riziko narušenia zážitkov cestovateľov, rekreantov a návštevníkov. Zmena klímy nie je však iba zvyšovanie koncentrácie CO₂ v atmosfére a nárast teploty, ale vyvoláva celý rad dôsledkov a klimatických extrémov ako sú napr. vlny horúčav alebo privalové dažde.

Zmena klímy môže v CR napr. viesť k zníženiu snehovej pokrývky, zvýšiť a predĺžiť vlny horúčav alebo zmeniť rozloženie zrážok v priestore a čase. Dôsledky extrémnych poveternostných udalostí malého rozsahu (búrky, silné dažde, bleskové povodne, zosuvy pôdy a bahna) predstavujú výzvu, lebo môžu ohroziť infraštruktúru CR, dostupnosť rekreačných stredísk, zaujímavých turistických lokalít a bodov a ďalšie aspekty spojené napr. s motiváciou návštevníkov, ponukou, a dopytom po rekreačných aktivitách a cenami rekreačných služieb. Čo je však dôležitejšie, že extrémne meteorologické udalosti ako napr. privalové dažde ohrozujú aj ľudské životy ako v prípade tragickej udalosti následkom zosuvu svahu na turistický chodník v Monkovej doline v júli 2024¹.

Prispôsobivosť a pripravenosť sa stávajú kľúčovými faktormi pre cestujúcich aj CR, pričom sa už teraz vyžadujú dynamické pohotovostné plány a flexibilné rezervačné systémy, ktoré sa prispôbia rýchlo sa meniacim podmienkam.

Zmena klímy spôsobuje zvyšujúce sa náklady na opravy objektov a zariadení infraštruktúry a služieb CR, vedie k eliminovaniu dopravných prostriedkov a uzatváraniu cestných spojení, turistických či lyžiarskych areálov. Stresy pre hosťa vyplývajú aj zo zmeny biologických podmienok, najmä v dôsledku nárastu škodlivého a choroby prenášajúceho hmyzu, nárastu množstva rias v oteplených vodách a šírenia nepôvodných a alergénnych rastlinných druhov.

Objavujú sa aj špecifické výzvy, ktoré sú určené osobitnými charakteristikami európskeho sektora CR. Sú spojené na jednej strane so spotrebiteľskými modelmi, najmä sezónnou distribúciou

¹ <https://blog.laviny.sk/?p=12373>, <https://www.tanap.sk/zosuv-pody-v-monkovej-doline-znicil-turisticky-chodnik-6089/>

a pohybom turistov, a na druhej strane s výrobnými modelmi, t. j. s hodnotovým reťazcom a turistickými destináciami. Dopyt turistov sa v súčasnosti silno koncentruje na mesiace júl a august. V dôsledku zmeny klímy sa stávajú niektoré destinácie v tomto období príliš horúce. Na druhej strane, CR môže profitovať aj zo zmeny klímy. Príkladom sú oblasti položené vo vyšších nadmorských výškach, ako aj oblasti položené vo vyšších geografických šírkach s chladnejším podnebí. Tieto oblasti môžu profitovať z rastúceho počtu turistov, ktorí sa vyhýbajú horúcim mestám.

Zmena klímy má vplyv na CR a zahŕňa:

1. Zmeny v počasí a sezónnosti:
Extrémne počasie, ako sú veterné smršte, tornáda, záplavy alebo dlhodobé suchá, môže narušiť cestovné plány a obmedziť atraktivitu niektorých destinácií.
2. Zmeny v biodiverzite:
Dôsledky zmeny klímy negatívne vplyvajú na životné prostredie a biodiverzitu, čo môže znižovať príťažlivosť destinácií a vplývať na rozhodovanie turistov pri výbere destinácie.
3. Zmeny v krajine:
Na návštevníka pôsobia pozitívne, pokiaľ majú zachovanú estetickú, funkčnú a priestorovú dimenziu.
4. Riziko straty prírodných atrakcií:
Zmena vegetácie, erózia pôdy a znečistenie vodných tokov znižujú atraktivitu niektorých destinácií, čo môže mať vplyv na CR.
5. Zvýšené riziko katastrof:
Zmena klímy zvyšuje riziko živelných katastrof, ako sú lesné požiare alebo búrky, čo môže ohroziť infraštruktúru a bezpečnosť návštevníkov i domácich obyvateľov.

Financovanie CR

Financovanie rekreačných, kultúrnych, športových, spoločenských, poznávacích aktivít CR, podujatí, budovania a renovácii infraštruktúry CR, ako aj nových prvkov pre rôzne formy a druhy CR, manažmentu a marketingu je podporované hlavne prostredníctvom financií zo štátneho rozpočtu, aj iných zdrojov, napr. EÚ programov a fondov.

Vzhľadom na regionálny a lokálny dosah a väzby na podnikanie v cestovnom ruchu je možné zaistiť zdroje na kofinancovanie udržateľného CR (UCR) prostredníctvom financií z rozpočtov samosprávnych krajov (VÚC), miest, obcí i samotných aktérov.²

² Pozn.: 1. 2. 2024 vzniklo Ministerstvo cestovného ruchu a športu SR. Finančné nástroje z tohto ministerstva určené na podporu CR v kontexte zmeny klímy nie sú k aprílu 2024 známe.

Nie je vytvorený špeciálny európsky a ani národný fond a program, ktorý by bol osobitne zameraný na financovanie adaptačných opatrení na zmenu klímy v rámci CR.

V rámci financovania výziev a projektov sú vytvorené programy Európskej únie (EÚ) a niektoré národné programy, ktoré finančne podporujú riešenia, aktivity a prinášajú pozitívne efekty pre konkrétnu oblasť/tému UCR a územie, napr. zachovanie kultúrneho a prírodného dedičstva v obci/meste/regióne, budovanie infraštruktúry CR, podporu rôznych foriem CR, digitalizáciu v CR, mobilitu v CR, cezhraničnú spoluprácu, budovanie a údržbu turistických trás a cykloturistických trás, podporu zamestnanosti v slabo rozvinutých regiónoch, odstraňovanie bariér a pod.

EÚ má k dispozícii niektoré fondy a programy financovania pre sektor CR. Napriek tomu je dôležité upozorniť a uznať, že **väčšina financií pre sektor CR pochádza z národnej alebo regionálnej úrovne**. Mestá a obce zo svojho rozpočtu vyčleňujú časť finančných prostriedkov na podporu CR, a to hlavne na organizáciu podujatí, obnovu zariadení, podporu služieb i zvýšenie zamestnanosti obyvateľov miest a obcí.

V ďalších kapitolách prinášame prehľad o finančnej podpore z fondov, programov, nadácií a iných zdrojov (k aprílu 2024), ktoré sú osobitne zamerané na zmenu klímy a CR. **Zeleným písmom** uvádzame témy týkajúce sa zmeny klímy a **oranžovým písmom** témy, ktoré sa týkajú cestovného ruchu.

I. Fondy a programy financovania zamerané na adaptačné opatrenia na zmenu klímy

V súčasnosti existuje možnosť financovať adaptačné opatrenia na zmenu klímy z týchto zdrojov:

1. Fondy a programy EÚ
2. Fondy a programy na národnej úrovni
3. Štátny rozpočet
4. Doplnkové zdroje
5. Privátne zdroje

1. Fondy a programy EÚ

Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR)

(European Regional Development Fund)

EFRR je určený na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti v EÚ. Jeho cieľom je napraviť nerovnováhu medzi regiónmi a umožniť investície do inteligentnejšej, ekologickejšej, prepojenejšej a sociálnejšej Európy, ktorá je bližšie k svojim občanom, prispievať k znižovaniu rozdielov medzi úrovňami rozvoja európskych regiónov a zvyšovať životnú úroveň v najviac znevýhodnených regiónoch.

Politika súdržnosti EÚ na obdobie 2021 – 2027 ma päť cieľov:

Cieľ 1 Inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva.

Cieľ 2 Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa.

Cieľ 3 Prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna prepojitelnosť informačných a komunikačných technológií.

Cieľ 4 Sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv.

Cieľ 5 Európa bližšie k občanom – udržateľný a integrovaný rozvoj mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.

Podpora zameraná na mitigačné a adaptačné opatrenia na zmenu klímy súvisí hlavne s Cieľom 2 politiky súdržnosti a zahrňa³:

- podporu energetickej efektívnosti a znižovania emisií skleníkových plynov,
- podporu energie z obnoviteľných zdrojov,
- vývoj inteligentných energetických systémov, sietí a uskladnenia mimo transeurópskej energetickej siete,
- **podporu adaptácie na zmenu klímy** a prevencie rizika katastrof a odolnosti s prihliadnutím na ekosystémové prístupy,

³ Zdroj: NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1058 z 24. júna 2021 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1058>

- podporu prístupu k vode a udržateľného vodného hospodárstva,
- podporu prechodu na obehové hospodárstvo, ktoré efektívne využíva zdroje,
- posilnenie ochrany a zachovania prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry a to aj v mestských oblastiach, a zníženie všetkých foriem znečistenia,
- podporu udržateľnej multimodálnej mestskej mobility ako súčasť prechodu na hospodárstvo s nulovou bilanciou uhlíka.

Kohézny fond (KF)

(Cohesion Fund)

KF poskytuje podporu členským štátom s hrubým národným dôchodkom na obyvateľa nižším ako 90 % priemeru EÚ-27 na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti EÚ.

KF podporuje investície v oblasti životného prostredia a transeurópskych sietí v oblasti dopravnej infraštruktúry.

Na obdobie rokov 2021 – 2027 sa KF týka Bulharska, Česka, Estónska, Grécka, Chorvátska, Cypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Poľska, Portugalska, Rumunska, Slovenska a Slovinska.

Očakáva sa, že 37 % celkových finančných prostriedkov z KF prispeje **k cieľom v oblasti klímy**.

KF financuje programy, za ktoré zodpovedá Európska komisia (EK) a národné a regionálne orgány v členských štátoch. Správne orgány členských štátov si vyberajú, ktoré projekty budú financovať a preberajú zodpovednosť za každodenné riadenie.

Program LIFE

(LIFE Programme)

Program LIFE na roky 2021 – 2027 je jediným finančným programom EÚ, ktorý sa úplne venuje environmentálnym, klimatickým a energetickým cieľom. Prispieva k posunu k čistému, obehovému, energeticky účinnému, klimaticky neutrálnemu a klimaticky odolnému hospodárstvu, a to aj prostredníctvom prechodu na čistú energiu s cieľom chrániť a zlepšovať kvalitu životného prostredia.

Program LIFE na roky 2021 – 2027 je rozdelený do štyroch podprogramov:

- príroda a biodiverzita,
- cirkulárna ekonomika a kvalita života,
- **zmierňovanie a adaptácia na zmenu klímy**,
- prechod na čistú a zelenšiu energiu.

Zmierňovanie zmeny klímy

Tento podprogram podporuje mitigačné projekty v oblasti poľnohospodárstva, využívania pôdy, manažmentu rašelinísk, obnoviteľných energií a energetickej účinnosti.

Poskytuje podporu pilotným, demonštračným projektom a projektom osvedčených postupov, ktoré prispievajú k znižovaniu emisií skleníkových plynov, implementácii a rozvoju politiky a legislatívy EÚ, osvedčeným postupom a riešeniam.

Podprogram tiež podporuje integrované prístupy na implementáciu stratégií a akčných plánov na zmiernenie zmeny klímy na regionálnej alebo národnej úrovni.

Adaptácia na zmenu klímy

Podprogram podporuje projekty v oblastiach adaptácie miest a územného plánovania, odolnosti infraštruktúry, udržateľného hospodárenia s vodou v oblastiach náchylných na sucho, manažmentu povodní a pobrežia, odolnosti sektorov poľnohospodárstva, lesníctva a CR a/alebo podpora najvzdialenejších regiónov EÚ: pripravenosť na extrémne výkyvy počasia najmä v pobrežných oblastiach.

LIFE poskytuje akčné granty na osvedčené postupy, pilotné a demonštračné projekty, ktoré prispievajú k zvýšeniu odolnosti voči zmene klímy.

Podprogram adaptácie na zmenu klímy tiež podporuje integrované projekty, ktoré implementujú politiku a stratégiu EÚ v oblasti prispôsobenia sa zmene klímy.

Európska územná spolupráca (EÚS, Interreg)

(Interreg: [European Territorial Co-operation](#))

Pravidlá pre EÚS na obdobie 2021 – 2027 boli stanovené v nariadení o osobitných ustanoveniach týkajúcich sa cieľa Európska územná spolupráca (nariadenie o Interreg).

Interreg je jedným z kľúčových nástrojov EÚ na podporu cezhraničnej spolupráce prostredníctvom financovania projektov. Cieľom je riešiť spoločné výzvy a nájsť spoločné riešenia v oblastiach, ako sú zdravotníctvo, **životné prostredie**, výskum, vzdelávanie, doprava, udržateľná energia a ďalšie.

V období 2021 – 2027 má EÚS štyri zložky (vetvy):

- cezhraničné (Interreg A),
- nadnárodné (Interreg B),
- medziregionálne (Interreg C),
- spolupráca najvzdialenejších regiónov (Interreg D).

Interreg 2021 – 2027 má 5 cieľov politiky (*policy objective*) na cezhraničnú implementáciu priorít EÚ:

1. konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa,
2. ekologickejší, nízkouhlíkový prechod na čisté hospodárstvo s nulovými emisiami uhlíka a na odolnú Európu,
3. viac prepojená Európa,
4. sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa,
5. Európa bližšie k občanom.

V rokoch 2021 – 2027 má Interreg dva nové špecifické ciele (*Interreg Specific Objective*):

1. špecifický cieľ Interreg 1: Lepšie riadenie spolupráce,
2. špecifický cieľ Interreg 2: Bezpečnejšia a viac zabezpečená Európa.

Interreg A – Programy cezhraničnej spolupráce:

- SK – AU [Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Slovensko – Rakúsko 2021 – 2027](#).
- SK – ČR [Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Slovensko – Česko 2021 – 2027](#).
- PL – SK [Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Poľsko – Slovensko 2021 – 2027](#).
- MAĎ – SK [Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Maďarsko – Slovensko 2021 – 2027](#).
- MAĎ – SK – RU – UKR [Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A NEXT Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina 2021 – 2027](#).

Interreg B – Programy nadnárodnej spolupráce 2021 – 2027 dotýkajúce sa SK:

- [Interreg Stredná Európa 2021 – 2027](#),
- [Interreg Program dunajského regiónu 2021 – 2027](#).

Interreg C – Programy medziregionálnej spolupráce 2021 – 2027:

Zahŕňa 4 programy medziregionálnej spolupráce:

Interreg EUROPE, INTERACT, URBACT a ESPON, ktorých cieľom je zvýšiť kapacitu tvorcov politik – rozvíjať a implementovať lepšie regionálne politiky.

Interreg D – Spolupráca v najvzdialenejších regiónoch 2021 – 2027:

Už 30 rokov je cieľom Interregu podporovať harmonický rozvoj územia EÚ na rôznych úrovniach podporou nadnárodnej, cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce a od roku 2000 aj spolupráce v najvzdialenejších regiónoch.

Program Digitálna Európa (DIGITAL)

(The Digital Europe Programme)

DIGITAL je program financovania EÚ zameraný na poskytovanie digitálnych technológií podnikom, občanom a orgánom verejnej správy.

Ako urobiť Európu **ekologickejšou** a digitálnejšou je pre našu generáciu dvojnásobnou výzvou a náš úspech pri jej plnení určí našu budúcnosť.

DIGITAL a Európska zelená dohoda sú odozvou Európskej komisie na výzvy v oblastiach digitalizácie a životného prostredia.

DIGITAL poskytne strategické financovanie na riešenie týchto výziev a podporí projekty v piatich kľúčových oblastiach: (1) superpočítače, (2) umelá inteligencia, (3) kybernetická bezpečnosť, (4) pokročilé digitálne zručnosti a (5) zabezpečenie širokého využívania digitálnych technológií v celom hospodárstve a spoločnosti, a to aj prostredníctvom centier digitálnych inovácií.

Fond na spravodlivú transformáciu (FST)

(Just Transition Fund)

FST je 1. pilierom mechanizmu spravodlivej transformácie.

FST je finančný nástroj v rámci politiky súdržnosti, ktorého cieľom je poskytovať podporu územiám, ktoré čelia vážnym sociálno-ekonomickým výzvam vyplývajúcim z prechodu ku klimatickej neutralite. Uľahčí vykonávanie Európskej zelenej dohody, ktorá má za cieľ dosiahnuť klimaticky neutrálnu EÚ do roku 2050. EK poskytuje podporu členským štátom, ktoré určili územia, od ktorých sa očakáva, že budú najviac negatívne ovplyvnené prechodom na klimatickú neutralitu.

FST podporuje ekonomickú diverzifikáciu a premenu dotknutých území. To znamená:

- zvyšovanie a rekvalifikácia pracovníkov,
- investície do malých a stredných podnikov⁴,
- vytváranie nových firiem,
- podpora výskumu a inovácií,
- **obnova životného prostredia**,
- podpora technológii čistej energie,
- pomoc pri hľadaní zamestnania,
- transformáciu existujúcich zariadení s vysokými emisiami uhlíka.

⁴ Malé podniky sú definované ako podniky, ktoré zamestnávajú 10 až 49 osôb a ktorých ročný obrat alebo celková ročná bilančná suma nepresahuje 10 mil. EUR. Stredné podniky sú definované ako podniky, ktoré zamestnávajú 50 až 249 osôb a majú buď ročný obrat, ktorý nepresahuje 50 mil. EUR, alebo celkovú ročnú bilančnú sumu nepresahujúcu 43 mil. EUR. Zdroj: Príručka pre používateľov k definícii MSP, 2015, EÚ. online: <https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/79c0ce87-f4dc-11e6-8a35-01aa75ed71a1>

Granty Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a Nórska

Nórsko, Island a Lichtenštajnsko ako nečlenské štáty EÚ poskytujú od roku 1994 prostredníctvom Grantov EHP a Nórska finančné príspevky tým krajinám EÚ, ktorých hrubý domáci produkt na obyvateľa je nižší ako 90 % priemeru EÚ. Prispievateľským štátom je na druhej strane umožnený voľný pohyb tovarov, kapitálu, služieb a osôb v rámci všetkých členských krajín EÚ. Slovenská republika je prijímateľským štátom od roku 2004, kedy sa stala členom EÚ a tým aj súčasťou Európskeho hospodárskeho priestoru.

Hlavným cieľom Grantov EHP a Nórska je prispievať k znižovaniu ekonomických a sociálnych rozdielov v rámci EHP a k posilňovaniu spolupráce medzi prispievateľskými (donorskými) a prijímateľskými štátmi.

Realizované projekty sú financované z dvoch mechanizmov – z Finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu. Štátny rozpočet SR sa na financovaní podieľa do výšky 15 %.

V rámci tohto programu sú v súčasnosti výzvy týkajúce sa zmeny klímy uzavreté. Program „Zmiernená zmena klímy a znížená zraniteľnosť voči zmene klímy“ (pracovný názov SK-Klíma) je v záverečnom štádiu a v októbri 2024 sa uskutoční záverečná konferencia.

Ciele programu mali byť v programe dosiahnuté prostredníctvom dvoch výstupov: Výstup 1 „Zvýšená odolnosť voči zmene klímy a schopnosť reagovať na zmenu klímy v cieľových oblastiach“ podporili dve výzvy na predkladanie projektov zameraných na akčné plány na zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy realizované miestnymi orgánmi v mestských oblastiach ([ClimaUrban ACC01-02](#)). Výstup bol ďalej podporený prostredníctvom výzvy na predkladanie projektov a schémy malých grantov zameranej na zvyšovanie povedomia o zmene klímy (výzva [ClimaEdu ACC03](#), respektíve [ClimaInfo ACC05](#)). Schéma malých grantov bola primárne cielená na základné a stredné školy.

Výstup 2 „Zvýšená schopnosť cieľových ekosystémov prispôbiť sa zmene klímy“ bol podporený prostredníctvom výzvy na predkladanie projektov zameraných na obnovu degradovaných mokradových ekosystémov ([ClimaLocal ACC04](#)).

Horizont Európa (HE)

([Horizon Europe](#))

HE je rámcovým programom EÚ pre výskum a inovácie na roky 2021 – 2027. Je hlavnou iniciatívou EÚ na podporu výskumu a inovácií, od koncepcie až po uvedenie na trh. Cieľom programu je posilniť vedeckú a technologickú základňu EÚ, a to aj prostredníctvom vývoja riešení zameraných na politické priority EÚ, ako sú zelená a digitálna transformácia. Program podporuje spoluprácu a vytváranie a lepšie šírenie vynikajúcich znalostí a technológií. Program takisto prispieva k plneniu cieľov udržateľného rozvoja a podporuje konkurencieschopnosť a rast. HE prispieva k riešeniu hlavných globálnych výziev v kľúčových oblastiach, ako sú znečistenie a zmena klímy, zdravie, starnutie a bezpečnosť.

Klaster zameraný na klímu a na životné prostredie

Klaster 5. **Klíma**, energetika, mobilita

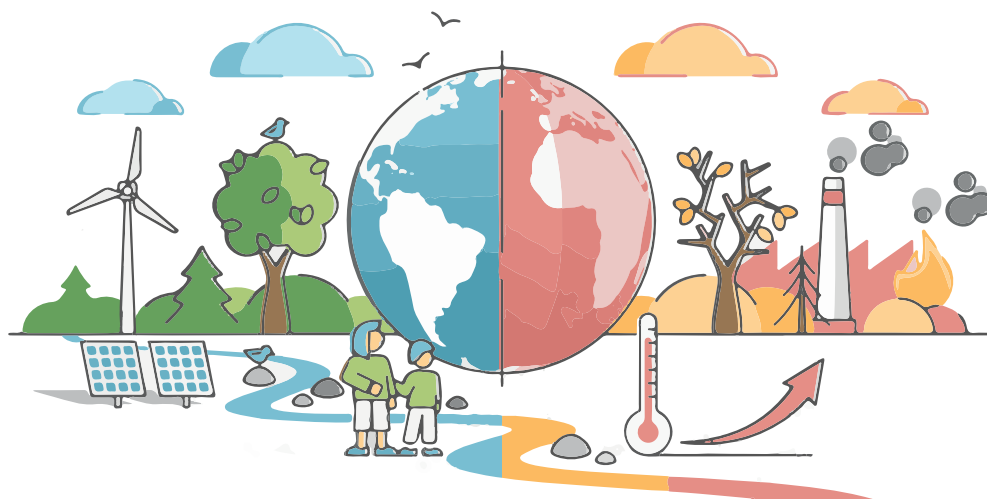
Spojenie 3 samostatných spoločenských výziev (životné prostredie, energia, doprava) do jedného klastra predstavuje výraznú zmenu oproti 8. rámcovému programu Horizont 2020. Výskum a inovácie využívajúce synergie v oblastiach klímy, energetiky a mobility rieši udržateľnosť nášho spôsobu života z hľadiska životného prostredia a ekonomiky.

Hlavnými cieľmi klastra pre klímu, energetiku a mobilitu sú boj proti zmene klímy, zlepšenie konkurencieschopnosti energetického a dopravného priemyslu a kvalita služieb, ktoré tieto odvetvia poskytujú spoločnosti.

Klaster 6 **Potraviny, biohospodárstvo, prírodné zdroje, poľnohospodárstvo a životné prostredie**

Rýchlorastúca populácia, neudržateľný hospodársky rast, výrobné postupy a spotrebiteľské modely neustále zvyšujú tlak na ekosystémy a prírodné zdroje, ako sú pôda, voda a biodiverzita. Ak budú súčasné trendy pokračovať, ich vplyv sa nepriaznivo prejaví na prvovýrobe, prírodných systémoch, ale i v vidieckych, pobrežných i mestských oblastiach. Efektívne hospodárenie s pôdou a prírodnými zdrojmi a ochrana biodiverzity môže posilniť zmierňovanie zmeny klímy. Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo zohrávajú v tejto súvislosti osobitnú úlohu, keďže tieto sektory spravujú 80 % pôdy v EÚ.

Preto budú v rámci klastra podporované aktivity zamerané na poznatky, zvyšovanie kapacít a rozvoj inovatívnych riešení, ktoré urýchlia prechod na udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi. Tieto zahŕňajú opatrenia podporujúce adaptáciu na zmenu klímy a klimatickú neutralitu udržateľnej prvovýroby (poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, rybné hospodárstvo a akvakultúra), hodnotové reťazce, potravinové systémy a odvetvia biohospodárstva; optimalizáciu ekosystémových služieb vrátane zmierňovania zmeny klímy; zvrátenie poklesu biodiverzity; a spomalenie zhoršovania životného prostredia a jeho znečistenia.

2. Fondy a programy na národnej úrovni

Program Slovensko 2021 – 2027

Program Slovensko bude do roku 2030 podporovať formou dotácií z fondov EÚ oblasti, ako sú výskum, vývoj, inovácie, vzdelávanie, životné prostredie a energetická efektívnosť, budovanie dopravnej infraštruktúry, sociálne služby a zdravotníctvo, zamestnanosť a mnoho iných tém.

Priority programu sú:

- Zelenšie Slovensko,
- Prepojenejšie Slovensko,
- Konkurencieschopnejšie a inteligentnejšie Slovensko,
- Sociálnejšie a inkluzívnejšie Slovensko,
- Európa bližšie k občanom,
- Fond na spravodlivú transformáciu.

Zelenšie Slovensko

- pridelená suma finančných prostriedkov 4,2 mld. eur,
- ide o európsky cieľ politiky 2: Zelenšia, nízkouhlíková Európa.

Financie sú určené na:

- podporu adaptácie na zmenu klímy,
- podporu udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia,
- podporu energetickej efektívnosti a obnoviteľných zdrojov energie.

Investície podpora energetickú efektívnosť, znižovanie emisií skleníkových plynov, energiu z obnoviteľných zdrojov a uskladňovanie energie, reflektujúc aj globálnu situáciu a potrebu znižovania závislosti slovenskej ekonomiky na energetických zdrojoch z Ruska. Taktiež sa podpora investície na adaptáciu na zmenu klímy, prístupu k vode, na posilnenie ochrany prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry, ako aj udržateľnej mestskej mobility.

Podstatná časť zdrojov z nových eurofondov pôjde na ochranu prírody a životného prostredia. Na ochranu prírody a biodiverzity je vyčlenených 721 miliónov eur, najmä na podporu chránených častí prírody a krajiny (248 mil. eur) a prieskum, sanáciu a monitorovanie environmentálnych záťaží (239 mil. eur). Pre zdravší život v mestách a obciach budú dôležité investície do udržateľnej mestskej mobility (891 mil. eur), medzi nimi aj investície do ekologickej verejnej dopravy (491 mil. eur) a cyklodopravy (100 mil. eur).

Plán obnovy a odolnosti (POO)

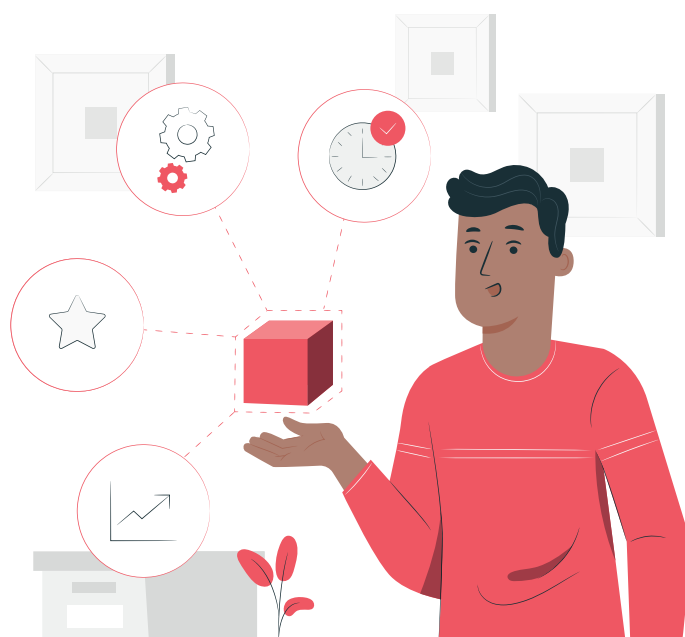
POO stanovuje ucelený balík reforiem a investícií, ktoré sa realizujú do roku 2026 a ktoré sú podporené z mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Plán tvoria investície a reformy, ktoré riešia výzvy identifikované v kontexte európskeho semestra, najmä v odporúčaní EK pre Slovensko.

Priority plánu obnovy zohľadňujú kľúčové problémy ekonomiky a najdôležitejšie spoločenské výzvy. Boli vybrané na základe porovnania výsledkov krajín oproti priemeru EÚ ako aj na základe spoločných európskych priorít.

Plán obnovy a odolnosti SR je preto rozdelený do piatich základných oblastí:

1. Lepšie vzdelanie pre každého,
2. Konkurencieschopné a inovatívne Slovensko,
3. **Zelené Slovensko**,
4. Zdravý život pre každého,
5. Efektívny štát a digitalizácia.

Zelená ekonomika podporí environmentálnu udržateľnosť, kvalitu života a prispeje k rozvoju zelených inovácií ako jedného zo zdrojov hospodárskeho rastu. Vzdelávanie, veda, výskum a inovácie a zdravie patria k oblastiam, v ktorých Slovensko vo výsledkoch najviac zaostáva a EK v nich opakovane odporúča zintenzívniť reformné úsilie. Efektívna verejná správa a digitalizácia sú dôležitými faktormi, ktoré ovplyvňujú podnikateľské prostredie a kvalitu života.

3. Štátny rozpočet

Prehľad výdavkov štátneho rozpočtu na realizáciu programov vlády SR a častí programov vlády SR na rok 2024 týkajúcich sa zmeny klímy.

Výdavky na kapitolu životné prostredie

(podľa zákona o štátnom rozpočte na rok 2024 č. 534/2023 Z. z.)

Kód programu	Názov programu	v eurách
Výdavky spolu za kapitolu		445 730 466
075	Starostlivosť o životné prostredie	165 358 208
075011K	PO 1 – Slovensko (2021 – 2027) v oblasti adaptácie na zmenu klímy	neuvedené
0750802	PO 2 – Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami	neuvedené
0750803	PO 3 – Podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvnených zmenou klímy	neuvedené
0750901	Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy	neuvedené

PO znamená prioritná os v rámci kapitoly Starostlivosť o životné prostredie.

Zdroj: <https://www.epi.sk/zz/2023-534>

4. Doplnkové zdroje

Environmentálny fond (EF)

EF je primárne zriadený na uskutočnenie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch udržateľného rozvoja. Hlavným poslaním fondu je poskytovanie finančných prostriedkov žiadateľom vo forme dotácií alebo úverov na podporu projektov v rámci činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. Okrem toho fond poskytuje finančné prostriedky aj na iné činnosti a aktivity uvedené v § 4 ods. 1 zákona o fonde.

Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV)

APVV je rezortná organizácia Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (MŠVVaM SR) jedinou národnou grantovou agentúrou zriadenou na podporu výskumu a vývoja na Slovensku poskytovaním finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na riešenie projektov:

- výskumu a vývoja v jednotlivých skupinách odborov vedy a techniky,
- v rámci programov APVV,
- v rámci dvojstranných alebo mnohostranných zmlúv o medzinárodnej vedecko-technickej spolupráci, projektov v rámci účasti SR v medzinárodných programoch výskumu a vývoja a projektov v rámci komunitárnych programov a iniciatív EÚ v oblasti výskumu a vývoja vrátane nákladov na ich prípravu.

Vedecká grantová agentúra MŠVVaM SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA)

VEGA je vnútorným grantovým systémom rezortu školstva a Slovenskej akadémie vied (SAV), ktorý zabezpečuje vzájomne koordinovaný postup pri výbere a hodnotení projektov základného výskumu riešených na pracoviskách vysokých škôl a vedeckých ústavov SAV.

Kultúrna a edukačná grantová agentúra (KEGA)

KEGA je vnútorným grantovým systémom MŠVVaM SR a SAV zameraným na finančnú podporu projektov aplikovaného výskumu v oblasti školstva, pedagogiky a tvorivého a interpretačného umenia, iniciovaných riešiteľmi z verejných vysokých škôl alebo MŠVVaM SR v stanovených tematických oblastiach z inštitucionálnych finančných prostriedkov verejných vysokých škôl.

5. Privátne zdroje (fondy a nadácie)

Národný holdingový fond

Národný holdingový fond podporuje MSP, ktoré tvoria kľúčový zdroj pracovných príležitostí a sú živnou pôdou podnikateľských nápadov. Sú bližšie spojené s regiónom, v ktorom realizujú svoju činnosť, prispievajú k lokálnej zamestnanosti a často sa podieľajú na miestnych charitatívnych projektoch alebo kultúrnych podujatiach, preto je ich podpora nevyhnutnosťou.

V SR sa na podpore MSP podieľajú ústredné orgány štátnej správy, špecializované agentúry, bankové inštitúcie a fondy a tiež záujmové, profesijné a stavovské organizácie.

Zelený vzdelávací fond (ZVF)

Účelom ZVF je podpora environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy na území SR a to prostredníctvom presadzovania princípov spoločnej zodpovednosti v súlade s opatreniami Rezortnej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy do roku 2025 a so Stratégiou environmentálnej politiky SR do roku 2030.

Podpora je určená na realizáciu činností:

- Činnosť ZVF1: Výchovno-vzdelávacie aktivity pre deti a mládež, verejnosť a pedagogických pracovníkov v téme odpady a prechod na obehové hospodárstvo,
- Činnosť ZVF2: Výchovno-vzdelávacie aktivity pre deti a mládež, verejnosť a pedagogických pracovníkov v téme zmierňovania a prispôsobovania sa nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy a ochrany ovzdušia,
- Činnosť ZVF3: Výchovno-vzdelávacie aktivity pre deti a mládež, verejnosť a pedagogických pracovníkov v téme prezentácia a podpora ochrana biodiverzity a abiotickej zložky (geobiodiverzity).

Nadácia Slovenského plynárenského priemyslu (Nadácia SPP)

Víziou Nadácie SPP je podpora, rozvoj a ochrana duchovných, kultúrnych a morálnych hodnôt na Slovensku a zmierňovanie dopadov ťažkých životných podmienok na ľudí prostredníctvom organizácií, ktoré presadzujú pozitívne dlhodobé a inovatívne zmeny v sociálnej oblasti.

Finančné prostriedky rozdeľuje Nadácia SPP prostredníctvom grantov s jednoznačne a jasne definovanými podmienkami a prehľadným procesom hodnotenia.

Nadácia Ekopolis, n. o.

Nadácia má viacročné skúsenosti s manažovaním grantových programov zameraných na demokratizáciu občianskej spoločnosti a environmentálnu udržateľnosť. Zameriava sa na rôzne

témy v oblasti životného prostredia a občianskej spoločnosti a v rámci svojej činnosti sa snaží o rozvoj mestského prostredia v prospech obyvateľov (Mestá pre ľudí). V rámci kampane Na bicykle! sa nadácia usiluje o rozvoj cyklistickej infraštruktúry a osvojenie si nemotorovej cyklodopravy ako životného štýlu.

Nadácia Slovenskej sporiteľne

„Poslaním Nadácie Slovenskej sporiteľne je prispievať k rozvoju moderného, úspešného a zeleného Slovenska prostredníctvom podpory zmysluplných projektov predovšetkým v oblasti vzdelávania, udržateľnosti, dostupného bývania, fyzického a psychického zdravia a rozvoja občianskej spoločnosti“.

Nadácia podporuje tieto oblasti:

- vzdelávanie,
- udržateľnosť,
- dostupné bývanie,
- zdravý životný štýl,
- rozvoj občianskej spoločnosti a demokracie.

Karpatská nadácia

Karpatská nadácia je regionálna nezisková organizácia, ktorá ako jediná na Slovensku pôsobí predovšetkým na území východného Slovenska – Košického a Prešovského kraja.

Témy, ktorým sa nadácia venuje sú:

- skvalitňovanie života v miestnych komunitách,
- zlepšovanie situácie zraniteľných skupín,
- neformálne vzdelávanie detí, mládeže aj dospelých,
- zvyšovanie schopnosti ľudí uplatniť sa na trhu práce,
- budovanie silnej a aktívnej občianskej spoločnosti,
- cezhraničná spolupráca najmä s Ukrajinou.

Nadácia Veolia Slovensko

Hlavnými témami nadácie je podpora týchto oblastí:

- podpora sociálnej pomoci rodinám a zamestnancom spoločností skupiny Veolia na Slovensku,
- podpora rozvíjania duchovných hodnôt, realizácie a ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov,
- **ochrana a tvorba životného prostredia,**
- **zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt,**
- podpora zdravia, vzdelávania, vedy, telovýchovy a športu.

Nadácia TESCO

Nadácia podporuje oblasť s názvom Planéta, pričom sa zameriava na **zmenu klímy**, životné prostredie, boj proti plytvaniu potravinami a cirkulárnu ekonomiku.

Nadácia Východoslovenská energetika Holding (Nadácia VSE Holding)

Pomáha v environmentálnej, sociálnej a ekonomickej rovine.

Realizuje a podporuje aktivity zamerané na **ochranu životného prostredia** a udržateľný rozvoj.

Nadácia LIDL SR

Nadácia Lidl SR vznikla v novembri 2020. Účelom nadácie je podpora verejnoprospešných aktivít. Hlavnou víziou Nadácie Lidl je rozvoj zdravotníckej starostlivosti a vzdelávania, rovnako ako podpora morálnych hodnôt na Slovensku:

- **ochrana a tvorba životného prostredia**,
- **ochrana a zachovanie kultúrneho dedičstva a kultúrnych hodnôt**,
- **rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt**, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov,
- podpora organizovania a realizovania kultúrnych, športových a spoločenských programov a podujatí,
- **zachovanie prírodných hodnôt**,
- a iné.

Na finančnej podpore sa podieľajú aj ďalšie nadácie, napr. Tatrabanka (umenie a vzdelávanie), Reiffeisen (Gesto pre mesto), Všeobecná úverová banka (envirogranty) a pod.

II. Fondy a programy financovania udržateľného cestovného ruchu

1. Fondy a programy EÚ
2. Národné fondy a programy Slovenska
3. Štátny rozpočet a rozpočty samospráv
4. Iné finančné zdroje

1. Fondy a programy EÚ

Európsky fond regionálneho rozvoja

(European Regional Development Fund)

a

Kohézny fond

(Cohesion Fund)

EFRR a KF poskytuje investície na posilnenie environmentálnej, sociálno-ekonomickej **udržateľnosti a odolnosti cestovného ruchu** z dlhodobého hľadiska, pričom sa sektor transformuje využitím ponaučení z inovatívnych riešení; KF poskytuje **investície súvisiace s CR do životného prostredia** a do transeurópskych dopravných sietí, najmä v regiónoch, ktorých ekonomika vo veľkej miere závisí od CR.

EFRR a KF sú súčasťou dlhodobého rozpočtu EÚ na roky 2021 – 2027, v rámci politiky súdržnosti je tu viacero možností na posilnenie základov **odolnejšieho a udržateľnejšieho odvetvia CR**. Pomáha tiež riešiť ekologické a digitálne prechody a potreby prostredníctvom Prechodovej cesty pre CR (Transition Pathway for Tourism). Investície do CR sú možné prostredníctvom všetkých 5 politických cieľov podporovaných z ERDF. Musia byť v súlade s príslušnými cieľmi, podpornými podmienkami alebo minimálnymi požiadavkami stanovenými pre prijaté programy kohéznej politiky EÚ.

Po prijatí týchto programov sa väčšina podpory z EFRR sústredila na konkrétny cieľ v rámci politického cieľa 4 (Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa). Je venovaný posilňovaniu úlohy CR pri podpore sociálno-ekonomického rozvoja, sociálnej inklúzie a sociálnych inovácií. Je to súčasť integrovaných stratégií udržateľného územného rozvoja v rámci politického cieľa 5 (Európa bližšie k občanom).

EFRR je jedným z hlavných nástrojov financovania európskej politiky súdržnosti. Jeho cieľom je prispievať k znižovaniu rozdielov medzi úrovňami rozvoja európskych regiónov a zvyšovať životnú úroveň v najviac znevýhodnených regiónoch. Osobitná pozornosť sa venuje regiónom, ktoré trpia vážnymi a trvalými prírodnými alebo demografickými znevýhodneniami, ako napr. najsevernejšie regióny s veľmi nízkou hustotou zaľudnenia a ostrovné, cezhraničné a hornaté regióny.

Témy

Politika súdržnosti má na obdobie 2021 – 2027 pre EFRR, Európsky sociálny fond+ (ESF+) a KF päť cieľov:

- inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva,
- ekologickejšia, nízkouhlíková Európa,
- prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna prepojitelnosť informačných a komunikačných technológií,
- sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv,
- Európa bližšie k občanom – **udržateľný a integrovaný rozvoj** mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.

Európska územná spolupráca

(Interreg: European Territorial Co-operation)

EÚS je cieľ politiky súdržnosti, ktorý sa zameriava na riešenie cezhraničných problémov a spoločný rozvoj potenciálu rôznych území. EFRR podporuje vzájomnú spoluprácu prostredníctvom troch kľúčových zložiek: cezhraničnej spolupráce, nadnárodnej spolupráce a medziregionálnej spolupráce.

Interreg je jedným z kľúčových nástrojov EÚ na podporu cezhraničnej spolupráce prostredníctvom financovania projektov. Cieľom je riešiť spoločné výzvy a nájsť spoločné riešenia v oblastiach, ako sú zdravotníctvo, životné prostredie, výskum, vzdelávanie, doprava, udržateľná energia a ďalšie (t. j. sú tu **možnosti podpory UCR**).

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka

(European Agricultural Fund for Rural Development)

Spoločná poľnohospodárska politika podporuje dynamický rozvoj a hospodársku životaschopnosť vidieckych oblastí prostredníctvom financovania a opatrení, ktoré podporujú rozvoj vidieka prostredníctvom poľnohospodárskych a nepoľnohospodárskych aktivít. K nepoľnohospodárskym aktivitám patrí napr. podpora vidieckych podnikateľov, **sociálno-ekonomický rozvoj rurálnych oblastí**, **podpora CR na vidieku**, **podpora MSP v agroturizme**, **gastroturizmus vo vidieckych oblastiach**.

Prinesie pracovné miesta, podporí rast vidieckych oblastí a sociálne začlenenie a pomôže rozvoju inteligentných dedín na európskom vidieku. Nové vidiecke hodnotové reťazce, ako je obnoviteľná energia, vznikajúce biohospodárstvo, obehové hospodárstvo a **rôzne druhy aktivít v oblasti CR** môžu vidieckym oblastiam ponúknuť dobrý rast a vytváranie pracovných miest. Je nevyhnutné posilniť sociálno-ekonomickú štruktúru v týchto oblastiach najmä prostredníctvom **vytvárania pracovných miest** a generáčnej výmeny.

Investície súvisiace s CR pre vidiek sú zahrnuté do národných strategických plánov spoločnej poľnohospodárskej politiky.

Program Kreatívna Európa

(Creative Europe)

Prostredníctvom programu Kreatívna Európa sa investuje do akcií, ktorými sa **posilňuje kultúrna rozmanitosť**, a reaguje sa na potreby kultúrnych a kreatívnych sektorov a výzvy, ktorým tieto sektory čelia.

Hlavnými cieľmi programu sú:

- ochraňovať, rozvíjať a podporovať európsku kultúrnu a jazykovú rozmanitosť a dedičstvo,
- zvyšovať konkurencieschopnosť a ekonomický potenciál kultúrnych a kreatívnych sektorov, najmä audiovizuálneho sektora.

Program Kreatívna Európa podporuje projekty alebo platformy spolupráce vrátane kultúrnych podujatí vo forme hudobných alebo scénických umeleckých festivalov; filmové festivaly a trhy; budovanie značky mesta prostredníctvom kultúry; **rozvoj kreatívnych aspektov udržateľného kultúrneho CR**, odvetvie dizajnu a módného priemyslu a podporuje zastúpenie týchto odvetví mimo EÚ.

Erasmus +

Erasmus+ je program EÚ pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport. Program na roky 2021 – 2027 kladie silný dôraz na sociálne začlenenie, zelenú a digitálnu transformáciu a podporu účasti mladých ľudí na demokratickom živote.

Program zahŕňa projekty týkajúce sa mobility, rozvoja kompetencií a **zamestnateľnosti mladých ľudí v oblasti CR**, digitálnych zručností v oblasti kultúrneho dedičstva, učenie sa pohostinnosti a inovácie v oblasti výskumu CR.

Program InvestEU

(InvestEU Programme)

Ide o investície na posilnenie konkurencieschopnosti, **udržateľnosti a hodnotových reťazcov CR**; udržateľné, inovatívne a digitálne opatrenia, ktoré by mohli pomôcť znížiť vplyv odvetvia na klímu a životné prostredie.

InvestEU je program spájajúci viaceré európske finančné nástroje, ktoré sú v súčasnosti k dispozícii na podporu investícií v EÚ. V nadväznosti na úspech Európskeho fondu pre strategické investície sa program zameriava na mobilizáciu verejných a súkromných investícií v EÚ prostredníctvom rozpočtovej záruky EÚ vo výške 26,2 miliardy eur. Touto rozpočtovou zárukou sa podporia investičné projekty finančných partnerov, akými sú skupina EIB, národné podporné banky a medzinárodné finančné

inštitúcie. InvestEU tak má potenciál prilákať v rozpočtovom období 2021 – 2027 verejné a súkromné zdroje na stimuláciu investícií v celej EÚ.

Program InvestEU podporuje tieto 4 hlavné segmenty politik:

- **udržateľná infraštruktúra** (napríklad projekty v oblasti udržateľnej energetiky, digitálnej pripojiteľnosti, dopravy a obehového hospodárstva),
- **výskum, inovácia a digitalizácia** (napríklad využívanie výsledkov výskumu na trhoch, projekty v oblasti umelej inteligencie),
- **malé a stredné podniky** (uľahčenie prístupu k financovaniu),
- **sociálne investície a zručnosti** (napr. projekty v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, sociálneho bývania a zdravotnej starostlivosti).

Program digitálna Európa

(The Digital Europe Programme)

DIGITAL je program financovania EÚ zameraný na **poskytovanie digitálnych technológií podnikom, firmám**, občanom a orgánom verejnej správy.

EK zároveň intenzívne diskutuje o prechode na digitálnejší svet.

Digitálne technológie a infraštruktúra zohrávajú kľúčovú úlohu v našom súkromnom živote a podnikateľskom prostredí. Spoliehame sa na ne pri komunikácii, práci, pokroku vedy a riešení súčasných environmentálnych problémov. Pandémia COVID-19 zároveň poukázala nielen na to, do akej miery sa spoliehame na to, že naša technológia bude k dispozícii, ale aj na to, aké dôležité je, aby Európa nebola závislá od systémov a riešení pochádzajúcich z iných regiónov sveta. Príprava cesty k dosiahnutiu tohto cieľa je DIGITÁLNY program.

DIGITAL poskytne strategické financovanie na riešenie týchto výziev a podporí projekty v piatich kľúčových oblastiach kapacity: v oblasti superpočítačov, umelej inteligencie, kybernetickej bezpečnosti, pokročilých digitálnych zručností a zabezpečenia širokého využívania digitálnych technológií v celom hospodárstve a spoločnosti, a to aj prostredníctvom centier digitálnych inovácií.

DIGITAL pomáha pri vytváraní dátových priestorov: spoločný európsky priestor pre údaje o kultúrnom dedičstve – podpora digitálnej transformácie európskeho odvetvia kultúrneho dedičstva; vytváranie dátových priestorov: mobilita – podpora interoperability; sieť centier európskych digitálnych inovácií – **podpora MSP v oblasti CR** v digitálnej transformácii.

Horizont Európa

(Horizon Europe)

KLASTER 2. Kultúra, tvorivosť a inkluzívna spoločnosť

Tento klaster má za cieľ splniť ciele a priority EÚ pre posilnenie demokratickej správy vecí verejných za účasti občanov. Taktiež má za cieľ posilnenie ochrany a podpory kultúrneho dedičstva, ako aj reagovať a formovať mnohostranné sociálne, hospodárske, technologické a kultúrne transformácie. Zároveň má mobilizovať multidisciplinárne odborné znalosti európskych spoločenských a humanitných vied na pochopenie základných súčasných transformácií spoločnosti, hospodárstva, politiky a kultúry. Cieľom je poskytnúť politické možnosti založené na dôkazoch pre sociálne spravodlivé a inkluzívne európske zelené a digitálne zotavenie.

Klaster bude podporovať politiku EÚ v oblasti migrácie a mobility, či vnútornej či vonkajšej, a zameriavať sa bude na podporu integrácie. Klaster sa bude zaoberať aj spoločenskými dopadmi pandémie koronavírusu na všetky svoje destinácie s cieľom lepšie pochopiť a prekonať súčasnú krízu, zvýšiť spoločenskú odolnosť a čeliť budúcim krízam tohto druhu.

Európsky sociálny fond plus

(European European Social Fund Plus)

ESF+ podporuje opatrenia na podporu zamestnanosti mladých ľudí; **podpora ekologickej a digitálnej transformácie** nasmerovaním investícií do pracovných miest a príležitostí na zvyšovanie úrovne zručností.

ESF+ je kľúčovým finančným programom na **investovanie do ľudí**. Krajínám EÚ poskytuje veľmi potrebné zdroje na pomoc spoločnostiam a ekonomikám zotaviť sa po koronavírusovej kríze. ESF+ financuje implementáciu princípov z Európskeho piliera sociálnych práv.

ESF+ bude v roku 2021 – 2027 naďalej významným spôsobom prispievať k politike EÚ **v oblasti zamestnanosti**, sociálnej oblasti, vzdelávania a zručností. Bude tiež financovať štrukturálne reformy v týchto oblastiach. ESF+ podporuje implementáciu politiky EÚ a národné štrukturálne reformy v týchto oblastiach. Prispieva to k úsiliu krajín EÚ **znižovať nezamestnanosť**, zvyšovať kvalitu a rovnaké príležitosti vo vzdelávaní a odbornej príprave. Pomáha tiež s opatreniami na zlepšenie sociálneho začlenenia a integrácie. ESF+ vo všetkých svojich investíciách presadzuje horizontálne princípy rodovej rovnosti, rešpektovania základných práv, rovnakých príležitostí a nediskriminácie.

Podpora Európskej banky pre obnovu a rozvoj

(European Bank for Reconstruction and Development)

EBOR predstavuje inkluzívny rámec pre CR – **investície do hotelov a prevádzkovateľov CR**; integrovaný **rámec kultúrneho dedičstva** – projekty, ktoré sa nachádzajú v blízkosti lokality kultúrneho dedičstva

alebo v nej, posilňujú komercializáciu, udržateľné riadenie a prevádzku, prepojenosť a prístupnosť, kvalitu a dostupnosť zariadení, komunálnu infraštruktúru, ako aj projekty, ktorými sa dosahujú spätné prepojenia; program poradenstva pre malé podniky – podpora MSP v CR prostredníctvom siete poradcov a konzultantov EBOR.

Európska investičná banka

(European Investment Bank)

EIB má za úlohu prispievať k integrácii, vyváženému rozvoju a k hospodárskej a sociálnej súdržnosti v členských krajinách EÚ. Banka poskytuje financovanie a odborné know-how pre stabilné a udržateľné investičné projekty, pričom jej cieľmi sú rozvoj regiónov a podpora MSP v súlade s prioritami EK. EIB investuje do rôznych odvetví vrátane infraštruktúry, rozvoja podnikania, miest a obcí, životného prostredia, sociálnych projektov, vedomostnej ekonomiky, zdravotníctva a vzdelávania.

2. Národné fondy a programy zo Slovenska

Program Slovensko 2021 – 2027

Podporované oblasti:

1. Konkurencieschopnejšie a inteligentnejšie Slovensko,
2. Zelenšie Slovensko,
3. Prepojenejšie Slovensko,
4. Sociálnejšie a inkluzívnejšie Slovensko,
5. Európa bližšie k občanom (investíciami sa podporí hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj na regionálnej a miestnej úrovni integrovaným prístupom, a to aj prostredníctvom podpory **kultúry a prírodného dedičstva, udržateľného CR**, verejných športovísk a bezpečnosti v regiónoch Slovenska).

Plán obnovy a odolnosti

POO je spoločnou reakciou krajín EÚ na silný pokles ekonomiky v dôsledku pandémie COVID19. Jeho hlavným cieľom je podporiť reformy a investície, ktoré Slovensku umožnia začať opäť dobiehať životnú úroveň priemeru EÚ. Podporované oblasti:

- kvalitné vzdelávanie,
- efektívna verejná správa a digitalizácia,
- veda, výskum a inovácie,
- zelená ekonomika (napr. **podpora obnovy historických a pamiatkových budov, podpora výstavby cyklistickej infraštruktúry**),
- lepšie zdravie.

POO má 18 komponentov, pričom v niektorých sú uvedené témy, ktoré sa týkajú CR. Napr. v komponente 2 „Obnova budov“ ide o obnovu historických a pamiatkovo chránených budov, ktoré môžu byť cieľovým miestom pre návštevníkov.

V komponente 3 „Udržateľná doprava“ sú uvedené reformy verejnej osobnej dopravy, budovania cyklotrás, podpory voľnočasového bicyklovania, čo podporuje rozvoj cykloturizmu.

3. Štátny rozpočet a rozpočty samospráv

Podľa zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu štát prispieva finančné prostriedky na produkty CR, propagáciu a marketing, rezervačné systémy atď. a na činnosti subjektov, ktorým vyplývajú povinnosti podporovať CR (z tohto zákona).

VÚC, mestá a obce prispievajú zo svojich rozpočtov na podporu CR, pričom sú financie zvyčajne uvedené v jednej kapitole, ktorá je viazaná nielen na samostatnú podporu CR, ale aj na financie určené na podporu kultúry, športu či iných oblastí.

4. Iné finančné zdroje

- **Malí a strední podnikatelia**

MSP finančne podporujú rozvoj CR v rámci svojej podnikateľskej činnosti, čím prispievajú predovšetkým k skvalitňovaniu zariadení, služieb a infraštruktúry CR, tiež sa podieľajú na manažmente a marketingu.

- **Poistenie**

Dajú sa využiť rôzne formy poistenia, ako sú poistenie proti živelným pohromám, zodpovednosti za životné prostredie alebo proti prerušeniu prevádzky v dôsledku nepriaznivých klimatických udalostí.

- **Investície do udržateľnej infraštruktúry**

Financovanie výstavby a modernizácia infraštruktúry s ohľadom na udržateľnosť a odolnosť voči zmene klímy môže znížiť riziko negatívnych vplyvov na CR.

- **Zelené a udržateľné investície**

Investori môžu podporovať projekty a podniky v CR, ktoré sú zamerané na udržateľnosť a ochranu životného prostredia, čím posilňujú odolnosť odvetvia voči zmene klímy.

- **Daňové stimuly**

Vlády môžu poskytnúť daňové stimuly alebo zníženie daní pre podniky, ktoré investujú do opatrení na ochranu životného prostredia a adaptáciu na zmenu klímy v CR.

- **Crowdfunding**

Projekty týkajúce sa udržateľného CR a ochrany životného prostredia môžu získavať finančné prostriedky od verejnosti prostredníctvom crowdfundingových platforiem⁵.

⁵ Crowdfunding je alternatívnou formou financovania podnikateľských subjektov, predovšetkým startupov a malých a stredných podnikov. Ide o relatívne nový spôsob spájania dopytu a ponuky finančných prostriedkov, pri ktorom poskytovateľ crowdfundingových služieb bez toho, aby preberal riziko, prevádzkuje digitálnu platformu otvorenú verejnosti s cieľom spárovať potenciálnych investorov alebo veriteľov s podnikmi, ktoré sa snažia získať finančné prostriedky, alebo uľahčiť ich spáročenie (Zdroj: NBS, <https://nbs.sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad/trh-cennych-papierov/crowdfunding/> (2024).

Zoznam internetových odkazov na grantové výzvy

I. Fondy a programy financovania zamerané na adaptačné opatrenia na zmenu klímy

Agentúra na podporu výskumu a vývoja, <https://www.apvv.sk/>

Environmentálny fond, <https://envirofond.sk/>

Európska územná spolupráca 2021 – 2027 (EÚS, Interreg), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/98/europska-uzemna-spolupraca>

Európsky fond regionálneho rozvoja, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/95/europsky-fond-regionalneho-rozvoja-efrr->, https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en

Fond na spravodlivú transformáciu, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/214/fond-na-spravodlivu-transformaciu>, https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/02/Podporny-dokument-k-FST-v1_09022021.pdf, https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en

Granty Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a Nórska, <https://www.eeagrants.sk/>

Horizont Európa, <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/horizon-europe/>, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

Interreg B, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/trans-national_en

Interreg C, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/interregional_en

Interreg D, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cooperation-outermost-regions_en

Interreg: European Territorial Co-operation, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en Interreg A, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en

Karpatská nadácia, <https://karpatskanadacia.sk/>

Kohézny fond, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/96/kohezny-fond>, https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund_en

Kultúrna a edukačná grantová agentúra (KEGA), <https://www.minedu.sk/kulturalna-a-edukacna-grantova-agentura-msvnam-sr-kega/>

Nadácia Ekopolis, n. o., <https://ekopolis.sk/>

Nadácia LIDL SR, <https://www.spolocenskazodpovednost.sk/nadacia-lidl-slovenska-republika>

Nadácia Slovenskej sporiteľne, <https://www.slsp.sk/sk/nadacia>

Nadácia SPP, <https://www.nadaciaspp.sk/>

Nadácia TESCO, <https://corporate.tesco.sk/nadacia-tesco>

Nadácia Veolia Slovensko, <https://www.veolia.sk/nadacia-veolia-slovensko>

Nadácia VSE Holding, <https://www.vseholding.sk/vseh/domov/spolocenska-zodpovednost/nadacia-vseh/>

Národný holdingový fond (NHF), <http://www.nhfond.sk/>

NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2021/1058 z 24. júna 2021 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1058>

Plán obnovy a odolnosti, <https://www.planobnovy.sk/>

Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Maďarsko – Slovensko 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/programove-obdobie-2021-2027/program-cezhranicnej-spoluprace-interreg-sk-hu-2021-2027/>

Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A NEXT Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/programove-obdobie-2021-2027/program-cezhranicnej-spoluprace-interreg-next-madarsko-slovensko-rumunsko-ukrajina/>

Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Poľsko – Slovensko 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/programove-obdobie-2021-2027/program-cezhranicnej-spoluprace-interreg-polsko-slovensko-2021-2027/>

Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Slovensko – Česko 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/programove-obdobie-2021-2027/program-cezhranicnej-spoluprace-interreg-slovensko-cesko-2021-2027/>

Program cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Slovensko – Rakúsko 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/projekty/projekty-esif/programy-cezhranicnej-spoluprace/programove-obdobie-2021-2027/program-cezhranicnej-spoluprace-interreg-slovenska-republika-rakusko/>

Program Digitálna Európa, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/activities/digital-programme>,
<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

Program LIFE na r. 2021 – 2027, https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life/climate-change-mitigation-and-adaptation_en, https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

Program Slovensko 2021 – 2027, <https://eurofondy.gov.sk/program-slovensko/>

Vedecká grantová agentúra MŠVvAM SR a SAV (VEGA), <https://www.minedu.sk/vedecka-grantova-agentura-msvvam-sr-a-sav-vega/>

Zelený vzdelávací fond (ZVF), <https://zelenyvzdelavacifond.sk/>

II. Fondy a programy financovania udržateľného cestovného ruchu

Erasmus +, <https://www.erasmusplus.sk/>

European Agricultural Fund for Rural Development, https://eu-cap-network.ec.europa.eu/index_en

Európska investičná banka (EIB), [https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-financne-institucie/europska-investicna-banka-eib.html](https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-financne-institucie/europska-investicna-banka-eib/europska-investicna-banka-eib.html), <https://www.eib.org/en/index.htm>

Európska územná spolupráca 2021 – 2027, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/98/europska-uzemna-spolupraca>, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

Európsky fond regionálneho rozvoja, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/95/europsky-fond-regionalneho-rozvoja-efrr->, https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/funding-guide/european-agricultural-fund-rural-development_en

Európsky sociálny fond plus (ESF+), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/53/europsky-socialny-fond-plus>, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/funding-guide/european-social-fund-plus-esf_en

Horizont Európa, <https://eraportal.sk/horizont-europa/heu-globalne-vyzvy/heu-globalne-vyzvy-kultura-tvorivost-a-inkluzivna-spolocnost/>, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society_en

Interreg: European Territorial Co-operation, https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

Kohézny fond, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/funding-guide/european-regional-development-fund-erdf-and-cohesion-fund_en, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/eu-funding-and-businesses/funding-guide/european-regional-development-fund-erdf-and-cohesion-fund_en

Plán obnovy a odolnosti, <https://www.planobnovy.sk/>

Podpora Európskej banky pre obnovu a rozvoj, <https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-financne-institucie/europska-banka-obnovu-rozvoj-ebor/europska-banka-obnovu-rozvoj-ebor.html>, <https://www.ebrd.com/home>

Program digitálna Európa, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/activities/digital-programme>, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

Program InvestEU, <https://eraportal.sk/eraportal/ine-europske-programy/investeu/>, https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en

Program Kreatívna Európa, <https://culture.ec.europa.eu/sk/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>, <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>

Program Slovensko 2021 – 2027, <https://mirri.gov.sk/sekcie/program-slovensko-2021-2027/>

Foto: O. Slobodníková

Finančné nástroje súvisiace s udržateľným cestovným ruchom a adaptačnými opatreniami na zmenu klímy

Autor: RNDr. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD.

Editor: Mgr. Róbert Blaško, PhD.

Štylistická a jazyková úprava: Mgr. Alena Kostúriková

Grafická úprava: Stanislav Hupian

Zdroj ilustrácií: stock.adobe.com, freepik.com

Rok vydania: 2024

Vydavateľ: © Slovenská agentúra životného prostredia, odbor výskumu a medzinárodnej spolupráce, oddelenie environmentálneho výskumu

Gestor: Ministerstvo životného prostredia SR, odbor globálnej politiky zmeny klímy a adaptácie

Odporúčaná citácia: Slobodníková, O. 2024. Finančné nástroje súvisiace s udržateľným cestovným ruchom a adaptačnými opatreniami na zmenu klímy. Ed. R. Blaško, vydala Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica 2024. 33 s.